

Sportlik algus

1. Nii palju sekundeid on lubatud käsipallis ühel mängijal palli hoida. Ühtlasi on see Vormel 1 piloodi Daniel Riccardo autonumber. Hiina kultuuris peetakse seda õnnelikuks numbriks, kuna sarnaneb kõlalt sõnaga, mis tähendab „elusat“. ASCII koodis tähendab see arv „teksti lõppu“, Pythagorase jaoks oli see „esimene meessoost number“. Sama nime kannab ka üks lauljanna Britney Spearsi hitt. **Mis number?**

2. Aasta alguses peeti Gabonis Aafrika rahvaste karikavõistlusi jalgpallis. Finaalis alistas viienda tiitli võitnud meeskond seitsmekordse karikavõitja seisuga 2:1. **Mis riigid (1p+1p) finaalis mängisid?**

3. Austrias Hochfilzenis toimusid 9.-19. veebruarini 49. maailmameistrivõistlused laskesuusatamises. Medaliarvestust domineerisid Saksamaa ja Prantsusmaa vastavalt 8 ja 7 medaliga. Nii meeste kui naiste arvestuses said Ameerika Ühendriigid oma läbi aegade esimesed individuaalsed medalid. Naiste seas sai vägitükiga hakkama Susan Dunklee. **Kes on see 20 km individuaaldistantsil võidutsenud 35-aastane ameerika mees**, kes varem MK-etappidel vaid korra poodiumile tõusnud?

4. Kes oli viimane asteekide impeeriumi valitseja? Ta juhtis asteekke, kui Hernan Cortési konkistadoorid 1521. aastal Tenochtitlani piirasid ja vallutasid. Valitseja püüti kinni ja hukati arvatavasti 1525. aastal. Mees oli siis umbes 27-aastane. Valitseja nime kannab karjääri lõpetanud jalgpallur, kes esindas Mehhikot väljakul 120-s mängus. **Kes?**

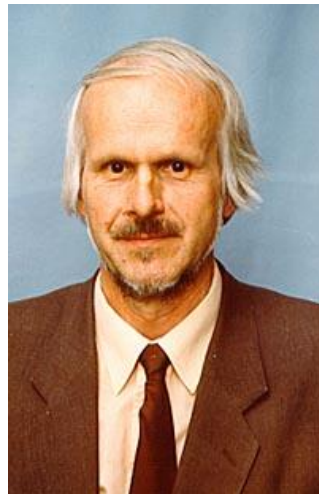
5. Läbi aegade parimaks naismaletajaks peetakse seda ungarlannat (sünd. 1976). Ta oli naiste FIDE reitingutabeli liider pea katkematult 12ndast eluaastast 38ndani, mil ta oma mängijakarjääri lõpetas. 2005. aastal murdis ta esikümnesse ka soeristusega FIDE tabelis. Samal aastal võttis ta seni ainsa naisena osa FIDE maailmameistrivõistlustest, kus jäi kaheksa osaleja seas viimaseks. 2002. aastal alistas ta kiirmalepartii Garri Kasparovi, mis tegi ta seni ainsaks naismaletajaks, kes alistanud valitseva maailmameistri. **Kes?**

Teadus

6. Millises kehapiirkonnas on inimesel halvatus, kui tal diagnoositakse Belli paralüüs? Konditsiooni tekkepõhjused pole kuigi hästi teada. 70 protsendil juhtudest paraneb inimene aasta jooksul täielikult. Konditsioon esineb aastas umbes ühel inimesel 5000-st ja on oma nime saanud šoti arsti järgi, kes seda 19. sajandil uuris ja kirjeldas. **Milles seisneb Belli paralüüs?**

7. Lisaks arvutiteadlasele Enn Tõugule pälvis sel aastal teaduse elutööpreemia see 1938. aastal sündinud matemaatik. Tema uurimustöö on keskendunud „spetsiifilist laadi integraal-, diferentsiaal- ja operaatorvõrranditele“. Teaduste Akadeemia liige on ta 1986. aastast, 2005. aastast Tartu Ülikooli emeriitprofessor. **Kes?**

8. Heliotsentrilise maailmapildi kinnistumiseni jõudsime alles mõnisada aastat tagasi. Idee esimeseks väljapakkujaks peetakse aastatel umbes 310-230 eKr elanud antiik-Kreeka matemaatikut ja astronoomi. Temale viitamisel kasutatakse päritolule viitavat liignime „Samoselt“ (Samose saarelt). Archimedese kaasaegne arendas välja hüpoteesi, mille järgi kõik planeedid tiirlevad ümber paigal seisva Päikese, seejuures järjestas ta õigesti toona teada olnud viis planeeti. Hüpotees ei pälvinud toona suurt kandepinda ja vajus aegamisi unustuse hõlma. Kopernik arvatavasti teadis antiikaja teadlase ideest ja sai sellest ehk innustust, muidu aga jäi hüpoteesi mõju teadusele nullilähedaseks. **Kes oli see antiikaja teadlane?**

9. See on tuumarelv tüüp, mille kirjelduse esitas füüsik Leó Szilárd 1950. aastal. Tema mõte polnud seda relva propageerida, vaid ta üritas viidata ohtudele, mis inimkonda tuumatehnoloogia varel kasutusel varitseda võivad. See relv kujutab endast metalsest materjalist (ta viitas ühele kindlale elemendile, mille nimi sisaldub ka vastuses) kesta asetatud harilikku aatomipommi või vesinikpommi. Pommi plahvatamisel omandab element neutronite võimsa voo toimele kunstliku radioaktiivsuse, mistõttu suureneb tunduvalt maastiku mürgistumine radioaktiivsete ainetega. Peale selle jääb maastik mürgitatuks pikaajaliselt, sest radioaktiivse „selle elemendi“ poolestusperiood on 5,3 aastat.

Mis tuumarelv?

10. Dante jagas Prantsusmaal räägitavad romaani keeled kahte gruppi: *langues d'oïl* ja *langues d'oc*. Eristuse aluseks võttis ta selle, kuidas üks teatud sõna keeltes kõlas. Sama erinevuse põhjal jaotatakse prantsuse keele dialekte kaheks tänapäevalgi, kusjuures jaotus annab aluse geograafilisele põhi-lõuna jaotusele, mida illustreerib kõrval oleval pilt. **Mis on jaotuse aluseks?**

Paigad

11. Selle hoone lugu algab 1897. aastal, mil G. Jelissejev ostis rannikul asuvad maad, talud ja karjamõisa kokku 124000 rubla eest. Ehitusprojekt telliti Riia linnaaedade direktorilt G. Kuphaldtilt. Peahoone juurde käivate muruplatside kujundus aias järgi renessansiaegseid Rooma aedu. 1934. aastal ostsid tööstusringkonnad kompleksi ja kinkisid selle presidendi suveresidentsiks, kuid juba 13. augustil 1941 süütasid hoone taganevad hävituspataljonlased. **Milline hoone?**

12. 1981. aasta 23. veebruaril tungis Antonio Tejero koos paarisaja sõjaväelasega riigi parlamenti ja võttis pantvangi nii valitsuse kui ka parlamendi. Riigipöördekatse (tuntud ka kui Tejerazo) kestis umbes ühe päeva. Teisel päeval ülestõusnud alistusid ja nende juht mõisteti vangi 30 aastaks. Tejero vabanes 1996. aastal pärast poole karistuse kandmist ning elab siamaani. **Mis riigis see ülestõus toimus?**

13. President Yahya Khan vahendas PPP ning Awami Liiga vahelisi läbirääkimisi. Need ebaõnnestusid pärast presidendi algatatud relvastatud operatsiooni Awami Liiga vastu. Pärast 9-kuulise sõja lõppu Bangladesh iseseisvus. **Millist nime** kandsid Bangladeshil alad iseseisvuse eelsetel aastatel vahemikus 1955-1971?

14. Saksamaal, Baden-Württembergi liidumaal asub loss, mis oli 1944. aasta septembrist pooleks aastaks Vichy vabariigi viimane kants. Liitlaste pealetungi eest toodi marssal Pétain ja valitsuse liikmed sinna eksili. „Loss-riigis“ töötas mitutuhat inimest hoidmaks elus ideed Vichy valitsuse legitiimsusest. Lossis asusid Saksamaa, Itaalia ja Jaapani saatkonnad, radiojaamad ja anti välja ajalehti. Enklaavi elanikest tuntuimaks võib riigimeeste kõrval pidada kirjanik Céline'i, kes kirjutas lossi igapäevaelust hiljem romaani „D'un château l'autre“ („Lossist lossi“). Loss asub samanimelises, 20 tuhandelise elanikkonnaga linnakeses. **Mis loss?**

15. Küsitav u 95 km pikkune jõgi voolab Põhja-Itaalias Veneto maakonnas. Jõgi suubub Aadria mere Venezia lahte Veneta laguuni juures, kus asub ka Veneetsia linn. Jõgi voolab muuhulgas läbi Treviso linna ning selle nimi ühtib ühe eestikeelse omadussõnaga. Väga sarnast nime kannab ka üks Istanbuli linnaosa. **Mis on eelpool kirjeldatud jõe nimi?**

Kultuur

16. Millist tänavat on maalil "Talvemaastik Tartus" kujutatud ja kes on autor (1906-1941)?

Autori vennatütre, kes kandis sama perekonnanime, maali "Vastasseis" näete teisel pildil.

17. Leedul on kokku 19 lipupäeva. Miks heisatakse lipud Leedus 18. novembril?

18. Selle 1818. aastal avaldatud kirjandusteose teine pealkiri on eesti keelde tõlgituna „Tänapäeva Prometheus“. Ülesehituselt on tegu raamjutustusega. Kapten Robert Walton asub Arhangelskist oma laeva ja meeskonnaga teele, lootes jõuda põhjapoolusele. Nädalaid seilanuna ja maismaast juba üksjagu kaugenenuna kohtavad nad jääsi liikuvat isikut. Mees – romaani nimategelane – asub pardale ning jutustab Waltonile oma traagilise eluloo. Kuu aega hiljem asub jäält pardale teinegi isik ja mõrvab nimategelase. Kõigest sellest saab lugeja teada Waltoni kirjadest oma õele. **Milline kirjandusteos?**

19. Näete eesti luuletaja (sünd. 1938) stiilinäiteid tema 2016. aastal ilmunud luulekogust „Tuul tantsib toome okstes“. **Kes on autor?**

Ealised iseärasused ehk mõtlemise

muutumine eluloos

No öelge, mis veel enam tuju rikuks,
kui see, et sõber läinud imelikuks!?

Rahutuul

Arm saatnud mind on eluaja,
ent vahel on ka raha vaja,
see aitaks olla hää ja lahe,
see tasandaks nivoode vahe.

20. Eelmisel aastal ujus välja uus teooria tuntud grafitikunstnik Banksy identiteedi kohta. Kui seni on valitsenud teooria, et Banksy võib olla „nice middle-class boy Robin Gunningham from Bristol“, siis nüüd väidab ajakirjanik Craig Williams, et Banksy on ühe tuntud bändi liige. Paljud Banksy teosed tekkisid erinevates linnades üle maailma vahetult enne või pärast bändi kontserti seal linnas. Kuulete ka seda bändi. **Mis bänd?**

Pere ja kodu

21. 13. oktoobril 2016 suri Bangkokis alates 1946. aastast Tai kuningriiki valitsenud Bhumibol Adulyadej. Õnneks oli ta elu jooksul saanud 4 ametlikku last, nii et troonipärija leidmisega muret ei tekkinud. Uueks kuningaks sai seni põhiliselt ekstsentrilise käitumisega silma paistnud ainuke poeg. Uus kuningas on suure osa oma elust veetnud läänes, abielus olnud 3 korda ning 7 lapse isa. **Kes on uus Tai kuningas?** Vastuseks sobib nii kodanikunimi kui kuninglik nimi.

22. Selle ettevõtte rajas Venemaalt Soome siirdunud kaupmeeste perekond 19. sajandi alguses. Legendi järgi olevat ettevõttele aluse pannud Nikolai isa Pjotr olnud rahulolematu oma ebahariliku perekonnanimega. Väidetavalt pöördus ta Paul I poole palvega nime muutmiseks. kes juhtus aga olema halvasti tujus. Keiser mühatas Pjotri avalduse peale ning kirjutas resolutsiooni: „Värv vahetada, kõht alles jätta“. Solvunud Pjotr siirdunudki seejärel Soome õnne otsima. **Milline ettevõtte?**

23. See leivapätsikujuline kinnine pärimaigupirukas kuulub vene köögi traditsiooniliste roogade hulka. Valmistada võib erinevatel viisidel, täidiseks on hea kasutada tuura- ning lõhefileed, riisi/tatart, mune, seeni, sibulat ja tilli. 20. Sajandi alguses tõi Escoffier piruka retsepti ka Prantsusmaale ja lisas variante sellest oma kokaraamatusse. **Milllega on tegu?**

24. Näete ühte tähelepanuväärset üsna traagilise saatusega perekonda. Perepea näo oleme teadlikult varjanud. **Mis perekond?**

25. Küsitava toidu nimi pärineb jaapani keelest, mõiste esmakasutaja oli George Ohsawa 1961. aastal. Seda on kutsutud “taimetoitlaste lihaks” ning ka “nisulihaks” – seega on tegu alternatiiviga sojapõhistele

lihaasendajatele. Eriti populaarne on küsitav toit Aasias, kuna see on maitsev ja proteiinirikas (seda saadaksegi nisujahu proteiini sisaldavast osast). Ka Eestis võib seda edukalt koduste vahenditega teha, vaja on vaid vett, jahu ja soola. **Mis on selle toidu nimi?**

Vennad

26. Viimasest viiest Tour de France'i tiitlist neli on võitnud britid. Bradley Wiggins ja Chris Froome'i tiitlitele võivad tulevikus lisa tuua kaksikvennad Simon ja Adam, kelle perekonnanime küsime. Mõlemad venna meeskonnaks on Austraalia tiim Orica-Scott (varem Orica-GreenEDGE). 2016. aasta Tour de France'il sai Adam üldarvestuses 4. koha ning pälvis esimese britina esikoha parima noorsõitja arvestuses. Ka Simoni parim suurtuuri sooritus pärineb eelmisest aastast – Hispaania Vueltal saavutas ta üldarvestuses 6. koha. **Mis on vendade perekonnanimi?**

27. See vennaskond (Communauté de ...) on rahvusvaheline oikumeeniline mungaordu keskusega Prantsusmaal Cluny linna lähedal Saône-et-Loire'i departemangus. Nime on ordu saanud oma asukohaküla järgi. Vennaskonna asutas vend Roger (Roger Louis Schutz-Marsauche) 1940. aastal. Tänapäeval koosneb vennaskond rohkem kui sajast katoliku ja protestantliku taustaga vennast, kes on pärit rohkem kui 30 rahvusest. Nende klooster on tuntud peamiselt

noorte inimeste palverännaku kohana - igal aastal kohtub seal üle 100 000 inimese. Selles vennaskonnas on kujunenud omapärane palvestiil ja muusika, mida on esitatud ka Eestis. **Mis vennaskond?**

28. Küsime kahe vene päritolu saksa tennisistist venna ühist perenime. Viimastel Austraalia lahtistel alistas vanem vend (sünd. 1987) kaheksandikfinaalis esireketi Andy Murray, rakendades nõ vanakooli taktikat - tulles sisuliselt pärast iga oma servi kohe võrku. Noorem vend (sünd. 1997), keda peetakse tulevikutäheks, kaotas samal turniiril hilisemale finalistile Rafael Nadalile pärast pingelist 5-setist mängu. **Mis on vendade perekonnanimi?**

29. Maailma teemandiäris valitses 20. sajandi jooksul olukord, kus ühe ettevõtte käes oli nii monopol kui monopson (= palju pakkujaid, üks ostja). Ettevõtte asutas 1888. aastal briti magnaat Cecil Rhodes. Firma sai nime kahe hollandi päritolu venna perekonnanime järgi, kelle Lõuna-Aafrikas asunud farmi aladele kaks teemandikaevandust rajati. Tänapäeval asuvad kaevandused LAVis, Botswanas, Namiibias ja Kanadas. Firmat on varasemalt seostatud „vereteemantidega“ äritsemise ja suuremahulise korrupsiooniga. **Mis ettevõtte?**

30. See pala valmis kahe, hüüdnimede Jean ja Pepi all tuntud venna koostööna. **Mis oli nende vendade perekonnanimi?**

Meelelahutajad

31. Seda näitlejat oleme võinud kohata juba kahes sel aastal Eesti kinolevisse jõudnud filmis. Jim Jarmuschi „Patersonis“ mängib ta nimitegelast, poeedist bussijuhti. Martin Scorsese „Vaikuses“ („Silence“) mängib ta 1640ndatel Jaapanisse asunud jesuiidi preestrit. Tema seni tuntuim ekraaniroll on pahalase Kylo Reni kehastus Tähesõdade seeria 7. osas. **Kes?**

32. 2005. aastal kurdeti Dresdeni politseile leha üle ühes metsatukas, mispeale viis korralvurid saadeti jälituskoeraga Tšehhi piiri äärsesse metsa laipa otsima. Laipa ei leitud, aga leiti hiigelsuur seen. See seen, ladinakeelse nimega *Phallus impudicus* ja rahvapärase nimega maarasv, on veidra kujuga raipelõhnaline seen. „Nad haisevad ikka tõesti kohutavalt,“ kommenteeris juhtunut politsei pressiesindaja. Politsei lõpetas laipa otsimise ja jättis rahule ka seene. **Mis seen seal metsas haises?**

33. Oma karjääri algusaegade loomingu kohta arvas see poppmuusik, et ta kõlas nagu Minni Hiir. Tema üks tunnusliigutusi on väidetavalt laenatud miim Marcel Marceault. Pildil näete teda kehastatuna hernehirmutiseks. **Kes?**

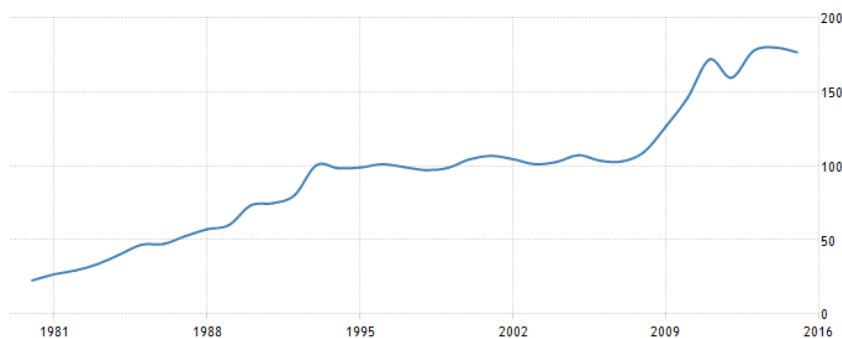
34. Keskmine mees sellel 1980. aasta pildil on tuntud koomik ja näitleja Chevy Chase. **Kes on teda ümbritsevad naisterahvad?**

35. **Nimetage kuuldav laulja ja selle loo originaalesitaja!** Originaalesitajaks on ansambel, mis on korduvalt Eestit külastanud.

Viimane plokk

36. Mida kujutab allolev graafik? Meie kandis on see näitaja viimastel andmetel (2016. aasta lõpp) 9,7 ühikut.

37. Selle piiblitegelase järgi on Eestis nimetatud hulganisti kirikuid. Eksemplare leidub Kihelkonnas, Rõngus, Keilas, Jõhvis ja mujal. Liivimaa kubermangus Pärnu kreisis oli sellenimeline kihelkond, kus leidub samanimeline küla koos samanimelise EELK kirikuga. Islamis tuntakse teda Allahi sõnumitoojana. **Kes?**

38. See lind (*Botaurus stellaris*) kuulub haigurlaste sugukonda. Tema pesitsusaegseks arvukuseks Eestis pakuti 2009. aastal 300-500 paari. Peidab end roostikes, mistõttu on linnuhuvilisel teda keeruline kohata. Küll võib teda aga kuulda. Kuuletegi tema isaslinnu erilist, klaaspudelist puhumist või lühikesi tuubatörtse meenutavat laulu. **Mis lind?**

39. Selle töölisliikumise aktivisti ja 1872. aasta Kreenholmi streigi korraldaja järgi on nimetatud pildil olev hoone. Ehitatud on see 1957. aastal. Selles leidis 600-kohaline vaatesaal, 150-kohaline kinosaal, raamatukogu ja lugemissaal. Hoone projekt töötati välja 1940. aastate lõpus. Arvukalt leidub samalaadseid eksemplare Ukrainas (Donetskis oli koguni 3), Valgevenes ning Venemaal, kuid Eestis on ainult 1 projekti järgi ehitatud maja. Sama nimega on ka praegune Venemaa Föderatsiooni Relvajõudude Kindralstaabi ülem. **Kelle järgi on pildil olev hoone nimetatud?**

40. Jaan Krossi suurteose „Kolme katku vahel“ esimese osas tekitab Tallinna elanike seas suurt elevust sündmus, mille juures on tähtis roll linna lontmaakrite loodul. Lontmaakrite poolt „valmis hõõratatu“ on sündmuse tarbeks Oleviste kiriku külge kinnitatud. Eelnevalt on lontmaakrite looming läbinud kvaliteedikontrolli, mille läbiviija selle „pihuga üle katsus“ ning ei leidnud selles oma suureks rõõmuks „kanapojaselgagi“. **Mida valmistasid lontmaakrid?**

VASTUSED

Küsimuste autorid on Ants Siim (AS), Jaak Sõnajalg (JS) ja Tõnis Tasa (TT).

1. 3 (AS)
2. Kamerun alistas Egiptuse (JS)
3. Lowell Bailey (TT)
4. Cuauhtémoc (jalgpallur Cuauhtémoc Blanco) (JS)
5. Judit Polgár (JS)
6. ühepoolne näohalvatus (JS)
7. Gennadi Vainikko (JS)
8. Aristarchus Samoselt (JS)
9. koobaltpomm (AS)
10. erinevus sõna „jah“ ütlemises (JS)
11. Oru loss (Toila) (TT)
12. Hispaania (AS)
13. Ida-Pakistan (TT)
14. Sigmaringeni loss (JS)
15. Sile jõgi (Istanbuli linnaosa on Şile) (AS)
16. Andrus Johani (vennatütar Talvi Johani) ja Liiva tänav (AS)
17. Läti iseseisvuspäev (TT)
18. Mary Shelley „Frankenstein“ (JS)
19. Hando Runnel (JS)
20. Massive Attack (AS)
21. Maha Vajiralongkorn ehk Rama X (TT)
22. Sinebrychoff (TT)
23. Kulebjaaka (TT)
24. perekond Tõnissonid (AS)
25. seitan (AS)
26. Yates (JS)
27. Taizé vennaskond (AS)
28. Zverev (AS)
29. De Beers (JS)
30. Strauss (Johann ja Josef) (AS)
31. Adam Driver (JS)
32. harilik tanuseen (AS)
33. Michael Jackson (AS)
34. Carrie Fisher ja Debbie Reynolds (AS)
35. Ahti Nurmis ja Smokie (AS)
36. Kreeka riigivõla ja SKT suhe protsentides (TT)
37. Mihkel/Miikael (TT)
38. hüüp (JS)
39. Gerassimov (TT)
40. Köisi. Tallinnas esinesid köielkõndijad (JS)